

# Судалгааны Тойм

№17 | WWW.FORUM.MN | БОДЛОГЫН ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ | СУДАЛГААНЫ САН | ВИДЕО

## ХӨЛ ХОРИО БА ЭХ ОРОНДОО ИРЭХ ЭРХ

### ТОВЧ ТАЙЛБАР

Коронавируст (COVID-19) цар тахлын үед Монгол Улсад хэрэгжиж буй хилийн хоригийн үр дүнд гадаад орнуудад байгаа Монгол Улсын иргэдийн “эх орондоо буцаж ирэх” үндсэн эрх зөрчигдсөн эсэх талаар нийгэм, олон нийтийн дунд хэлэлцүүлэг, маргаан өрнөсөөр байна. Энэ цаг үед гадаад орнуудад байгаа Монгол Улсын иргэдийн “эх орондоо буцаж ирэх” үндсэн эрх зөрчигдөж байгаа эсэхийг холбогдох хууль тогтоомжийн үндэслэл, шаардлагын хүрээнд нарийвчлан авч үзэж судлах нь тулгамдаж байгаа асуудлыг шийдвэрлэхэд тус дэм болох юм.

Энэхүү судалгаагаар Монгол Улсын Үндсэн хууль болон олон улсын гэрээ, конвенцоор баталгаажуулсан Монгол Улсын иргэний “эх орондоо буцаж ирэх” үндсэн эрхийг дотоодын холбогдох хууль, тогтоомжид заасан хүний эрхийн хязгаарлалт, түүнд тавигдах шаардлага, үндэслэлийн хүрээнд авч үзэж, хилийн хориг тогтоосон шийдвэр болон холбогдох бусад шийдвэр, арга хэмжээ нь бодит байдалд тэдгээр шаардлага, үндэслэлийг хангаж байгаа эсэхийг үнэлж, дүгнэлээ. Тодруулбал, Монгол Улсад “Ковид-19” цар тахлын дэгдэлтээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор тогтоогоод буй

хилийн хориг, түүний хэрэгжилт нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, олон улсын гэрээ, конвенц, Гамшгаас хамгаалах тухай хуулийн 10.9, 10.10 дугаар зүйл, Коронавируст халдварын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлд заасан хүний эрхийн хязгаарлалтад тавигдах нийтлэг шаардлага, үндэслэлийг хангаж байгаа эсэхийг шалгав.

Мөндотооддоо “Ковид-19” цар тахлын дэгдэлтээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор тогтоосон хилийн хориг, энэ талаар зааж тусгасан хууль тогтоомжийн үндэслэл, түүний хэрэгжилтийн байдлыг хөндлөнгөөс үнэлж, дүгнэх үүднээс Япон Улс болон Европын холбооноос “Ковид 19” цар тахлын дэгдэлттэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх хүрээнд авч хэрэгжүүлсэн хилийн хоригийн арга хэмжээ, татан авах ажиллагаа, түүнтэй холбоотой шийдвэр, туршлагыг харьцуулан судалсан болно.

Энэхүү тоймоор судалгааны гол үр дүн, санал, зөвлөмжийг уншигчдад хүргэхийг зорьсон ба судалгааг [www.forum.mn](http://www.forum.mn) цахим хуудаснаас үзнэ үү.

## СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ

Уг судалгаанд “*Right of return*” буюу “эх орондоо буцаж ирэх” эрхийн олон улсын эрх зүйд хүлээн зөвшөөрөгдсөн суурь ойлголт, зарчим, түүний хязгаарлалтад тавигдах шаардлага, үндэслэлийг дотоодын хууль тогтоомж, хилийн хориг тогтоосон шийдвэр, арга хэмжээний харилцан хамаарлын хүрээнд шалгаж, бусад кейс, баримтад тулгуурлан дүн шинжилгээ хийв. Ингэхдээ (i) “Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пакт”-ын 12 дугаар зүйлийн 12.4 дэх хэсэгт заасан “*Right of return*” буюу “эх орондоо буцаж ирэх” эрхийн талаарх ойлголтыг олон улсын эрх зүйн хүрээнд судалж, тус эрхийг хязгаарлахад ямар шалгуур байх ёстой вэ?

## СУДАЛГААНЫ ДҮН

Эх орондоо буцаж ирэх эрх нь онц болон дайны байдал зарласнаас бусад тохиолдолд дур зоргоор хязгаарлаж үл болох, жам ёсны шинжтэй онцгой эрх юм. Хэрэв цар тахал зэрэг нэн ховор онцгой нөхцөл байдлын үед хязгаарлах тохиолдолд энэ нь тодорхой үндэслэлтэй байх ёстой гэдгийг Хүний эрхийн хорооны тайлбарт тэмдэглэжээ. Манай улсын хувьд Короновируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуульд коронавируст халдварын цар тахлын үед хүний зарим эрхийг хязгаарлахад тавигдах шаардлага, үндэслэлийг нэг бүрчлэн тусгасан. Хэдий тийм боловч Монгол Улсын Засгийн газраас хилийн хориг тогтоосон шийдвэр, арга хэмжээ нь дээрх хуульд заасан шаардлага, үндэслэлүүдийг нэг мөр хангаж чадаагүй байна. Тухайлбал, гадаадад байгаа иргэдийн эх орондоо буцаж ирэх эрхийг хязгаарласан шийдвэр нь зорилгодоо хүрэхэд зайлшгүй байх, хамгийн бага байх, тухайн нөхцөлд тохирсон байх, ялгаварлан гадуурхахгүй байх гэсэн шаардлагуудыг хангаагүйн улмаас гадаадад байгаа иргэдийн амь нас, эрүүл мэнд,

гэдэг үндсэн асуултад хариулт өгөх ба (ii) энэ нь Монгол Улсын дотоодын хууль тогтоомжид хэрхэн тусгалаа олсныг судалж, Засгийн газраас гаргасан хилийн хориг тогтоосон шийдвэр нь хүний эрхийг хязгаарлахад тавигдах шаардлагыг нэг мөр хангасан эсэх, тухайн шийдвэрийн үр дүнд гадаадад байгаа Монгол Улсын иргэдийн “эх орондоо буцаж ирэх” эрх зөрчигдсөн эсэхэд дүгнэлт хийж; (iii) Япон Улс болон Европын холбооны туршлагыг харьцуулан судалж, гадаадад байгаа иргэдийнхээ “эх орондоо буцаж ирэх” эрхэд хязгаарлалт хийсэн эсэх асуудлыг чухалчилж авч үзлээ.

аюулгүй байдал, санхүүгийн хувьд маш өндөр эрсдэлд орсоор байна. Иймд тус шийдвэрийг Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пактын 12.4 дэх хэсэгт заасан “дур зоргын (*arbitrarily*)” шинжтэй гэж үзлээ.

Судалгаагаар коронавируст халдварын цар тахлын үед гадаадаас эх орондоо ирсэн болон эх орондоо буцах хүсэлт гаргасан нийт иргэний 60 орчим хувийг санхүүгийн хүндрэл бэрхшээлтэй иргэд эзэлж байгаагаас үзвэл, хилийн чанадад байгаа Монгол Улсын иргэдэд туслах сангийн хөрөнгө нь нэн тэргүүнд санхүүгийн хүндрэл, бэрхшээлтэй иргэдэд зориулагдах шаардлагатай болохыг харуулж байна. Гэвч энэ хугацаанд тус санг захиран зарцуулах эрхтэй Гадаад харилцааны сайд Хилийн чанадад байгаа Монгол Улсын иргэдэд туслах тусгай санд төвлөрүүлсэн хөрөнгийг гадаадад байгаа санхүүгийн хүндрэл, бэрхшээлтэй бүх иргэний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, эрсдэлийг бууруулах зорилгоор нэмэгдүүлж, бүрэн зарцуулах талаар Засгийн газрын хуралдаанд санал оруулах байдлаар идэвхтэй ажиллаагүй.

Монгол Улсын Засгийн газар цар тахлын үед гадаадад байгаа иргэдийг эх оронд нь авч ирэх, хүлээн авахтай холбоотой бэлэн байдлыг хангаж, хариу арга хэмжээ авахад шаардлагатай нөөцийг бүрдүүлэх үүргээ хангалтгүй биелүүлсэн. Нөгөө талаас, Монгол Улсаас Гадаад улсад суугаа Элчин сайдын яамд, Консулын газрууд “Монгол Улсын иргэний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, тэдэнд эд материал, санхүүгийн дэмжлэг, тусламж үзүүлэх” чиг үүргийнхээ хүрээнд гадаадад байгаа санхүүгийн болон бусад хүндрэл шалтгаантай иргэдийн тооцоо

## ЗӨВЛӨМЖ

Монгол Улсын Засгийн газраас гаргасан хилийн хориг тогтоосон шийдвэр нь Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуульд заасан хүний эрхийг хязгаарлахад тавигдах шаардлагуудыг нэг мөр хангаагүй байна. Иймд гадаадад байгаа иргэдийг авч ирэх ажлыг цаг алдалгүй үе шаттайгаар хэрэгжүүлж, Монгол Улсын иргэдийн эх орондоо буцаж ирэх эрхийн зөрчлийг нэн даруй залруулах;

Монгол Улсын Засгийн газар цар тахлын үед эх орондоо буцах хүсэлт гаргасан иргэдийг эх оронд нь авч ирэх, хүлээн авахтай холбоотойгоор тусгаарлах байрны хүрэлцээг нэмэгдүүлэх, тусгаарлах байрны төлбөрт хөнгөлөлт үзүүлэх, эмнэлгийн үйлчилгээ үзүүлэхэд шаардлагатай техник хэрэгслийг төлөвлөх зэргээр дотоодын бэлэн байдлыг хангаж, цар тахлын эсрэг хариу

судалгааг бодитойгоор гаргаж, шаардлагатай иргэдэд санхүүгийн болон эд материалын тусламж, дэмжлэг үзүүлэх замаар гамшгийг хохирол багатай даван туулах чадавхыг бэхжүүлж ажиллаагүй. Ялангуяа иргэдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхолд ноцтой сөрөг нөлөө учруулахуйц шийдвэрийг урьдаас төлөвлөхгүйгээр гэнэт гаргаж, өөрчилж байгаа нь иргэдэд чирэгдэл учруулж, эд материалын болоод сэтгэл санааны хүнд байдалд оруулж байна.

арга хэмжээ авахад шаардлагатай нөөцийг нэн даруй бүрдүүлэх;

Нэгэнт нөөц боломжоос шалтгаалан буцаж ирэх хүсэлтэй бүх иргэнийг нэн даруй авч ирж чадахгүй тохиолдолд гадаад улс дахь Элчин сайдын яамд, Консулын газруудаараа дамжуулан орон гэргүй иргэдийг орон байр, хоол хүнс, ундны цэвэр усаар хангах зэрэг нэн шаардлагатай наад захын хэрэгцээгээр хангах, халдвараас сэргийлэх ажлыг зохион байгуулах;

Цар тахлын үед гадаадад байгаа санхүүгийн хүндрэл бэрхшээлтэй иргэдийн тооцоо, судалгааг тухай бүрд гаргаж, шаардлагатай дэмжлэг туслалцааг үзүүлэх;

Гадаадад байгаа Монгол Улсын иргэдийг коронавирусийн халдварын улмаас ялгаварлан гадуурхалгүйгээр тусгай үүргийн нислэгт хамруулах боломжийг бүрдүүлэх.

### СУДЛААЧИД:

Лхагвасүрэнгийн Амгаланбаатар, Судлаач (LL.M.)

Хүрэлийн Норовсүрэн, АКР хуулийн фирмийн хуульчийн туслах

### СУДАЛГААНЫ ТОЙМ БОЛОВСРУУЛСАН:

Л.Амгаланбаатар, Судлаач (LL.M.)

### САНАЛ, ШҮҮМЖ ӨГСӨН:

ННФ-ын Хуулийн хөтөлбөрийн менежер, Б.Хишигсайхан



НЭЭЛТТЭЙ  
НИЙГЭМ  
ФОРУМ

Жамьян гүний гудамж-5/1,  
Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар-14240  
Утас: (976) 76113207

<http://www.forum.mn>  
<http://www.twitter.com/ForumOS>

<http://facebook/OpenSocietyForum>  
[http://www.instagram.com/open\\_society\\_forum](http://www.instagram.com/open_society_forum)